

De llibre

La recuperació de l'autoritat

Marina JA. La recuperación de la autoridad. Barcelona: Ediciones Versátil, S.L.; 2009. ISBN: 978-84-937042-5-4. 192 pàg.

Comentari de Mercè Balcells

Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears. Barcelona.

Una època de canvis socials com la que ens ha tocat viure actualment, amb un alt nivell de tolerància i permissivitat, ens fa percebre paradoxalment una idea de crisi d'autoritat. L'autoritat de pares, mestres, tutors i institucions sembla perduda, i això ens provoca inseguretat i por.

El llibre de José Antonio Marina analitza el concepte d'autoritat i els diferents conceptes que intervenen en la seva definició. Exposada, l'autor, que una societat permissiva es caracteritza per la seva afirmació de la llibertat com a valor i un rebuig del concepte d'autoritat que durant segles es va basar en l'acceptació submissa imposada per les autoritats: obediència. Durant la primera part del llibre ens planteja les diferents anàlisis que al llarg de segles s'han fet sobre el concepte d'autoritat per arribar a definir un diagnòstic sobre la situació actual.

Amb relació a la tolerància, l'autor clarifica la noció de debilitat que pot representar si arriba a la suplantació del concepte de justícia, o la tolerància com a flexibilitat amb el manteniment de la integritat.

Al llarg de la història hi ha hagut dos conceptes oposats sobre la naturalesa humana. Per uns, l'home neix dolent i ha de redimir-se i educar-se (Kant); per altres, la naturalesa humana és bona i és la societat qui la fa malbé (Rousseau). En aquesta segona opció, l'educació ha de permetre que la naturalesa de l'home es desenvolupi lliurement. A partir dels dos conceptes han evolucionat corrents de formació diferenciades. En aquesta part del llibre, José Antonio Marina desenvolupa els diferents sistemes educatius i les conseqüències finals en la formació de l'adult.

En una anàlisi molt interessant en forma d'assaig, l'autor ens convida a reflexionar sobre la història de la nostra civilització i la seva influència en les pautes de conducta de l'individu i de la societat actual i les seves conseqüències en el comportament dels grups.

A partir del capítol quatre ens comencem a trobar amb propostes de canvi. Parteix de conceptes bàsics com ara

que les societats tenen la necessitat d'organitzar-se i, per això, constitueixen grups i jerarquies; originàriament es basaven en la força i la intel·ligència humana ha volgut transformar-ho en altres valors acceptables per la pròpia comunitat, fins arribar a l'establiment d'un poder legítim que es basa en el reconeixement dels drets individuals, la no acceptació de les desigualtats, la participació en el poder polític, la racionalitat com a model per a resoldre conflictes, les seguretats jurídiques, la funció social de la propietat i les polítiques d'ajut per als més dèbils. Aquestes són les bases de les nostres democràcies. El poder s'ha d'exercir amb autoritat merescuda; si no és així el sistema democràtic queda desprestigiats.

No obstant això, el que l'autor anomena "sistema invisible" no respon a l'anterior definició; el poder i l'autoritat queden desqualificats perquè representen l'oposició al valor suprem que és la llibertat. Aquesta oposició es basa en la creença, falsa, que la llibertat és merament un exercici d'espontaneïtat innata; per tant, en limitar l'espontaneïtat, limitem la llibertat, quan caldria veure la llibertat com una acció realitzada amb la intel·ligència i ens caldria arribar a assolir un concepte pedagògic de la llibertat que incorpori la pedagogia del deure.

L'autor ens defineix la voluntat no com una facultat innata sinó com un conjunt d'habilitats apreses: inhibir l'estímul, anàlisi, presa de decisions i capacitat de suportar l'esforç, donant per segur que si en falla alguna, la llibertat s'esmicola. En el llibre va desgranant la seva visió de cadascuna d'aquestes habilitats, la forma com s'estructura l'aprenentatge i la seva evolució en la formació de la conducta de l'adult.

A partir d'aquestes premisses, analitza com s'educa el caràcter de les persones. Partint de la seva teoria de la personalitat, enumera les diferents etapes a partir de les quals, i mitjançant processos educatius, aquesta es va construint: "personalitat rebuda, personalitat apresada i personalitat escollida". El model que l'autor proposa permet definir millor "l'educació del caràcter" com el nucli d'una "educació de la personalitat". En la seva visió, l'educació d'un nen ha de tenir dos objectius: la instrucció i la formació de la personalitat.

Organitza l'estructuració del caràcter de les persones en 7 dimensions:

- La representació del món, les creences bàsiques sobre la realitat, sobre nosaltres mateixos i sobre la manera d'interpretar la realitat. Gran part de les nostres decisions depenen de la idea que tinguem de la realitat; per tant, convé que tinguem una visió de la realitat certa, sense prejudicis que limiten la llibertat i fomenten la injustícia. Extensa, del present i del passat, de la nostra cultura i d'altres. Dels seus valors, l'ètica, el respecte i la positivitat. Àmplia.

- Els hàbits intel·lectuals. Hem de distingir entre virtuts intel·lectuals i virtuts ètiques; les primeres actuen sobre la forma de pensar, les segones sobre la forma d'actuar. Actuar sobre aquests conceptes fomenta la capacitat de comprendre, d'expressar-se, de raonar, d'inventar, de criticar...

- To vital positiu. Ja que som éssers psicològics, aquest component pot alterar la lògica i ens podem veure afectats per múltiples factors; la seguretat, la confiança en un mateix, l'optimisme, entre altres valors, ens poden afa-

vorir una actitud positiva enfront dels problemes de la realitat de la vida.

- Autonomia, com a definició rigorosa de la llibertat. Si som autònoms podem escollir els nostres objectius, administrar les nostres energies. L'autonomia implica la construcció de la voluntat; un concepte a recuperar, no com a facultat innata, sinó com a coneixement adquirit, que inclou quatre destreses: inhibir els impulsos, analitzar amb intel·ligència, prendre decisions i suportar l'esforç, per aconseguir recompenses no immediates.

- Vinculació. Com a éssers socials, la nostra felicitat té un fonament social. La capacitat de comunicar-nos entre nosaltres és un dels recursos més poderosos de què disposem, dosificant sàviament l'autonomia amb la vinculació, desenvolupant recursos com la comprensió, l'empatia, la cooperació...

- Escollir un projecte vital. Hi ha vides que deriven de causes; altres són fruit de projectes. De la nostra quota de llibertat depèn la nostra capacitat de dissenyar el nostre projecte de vida.

- Hàbits executius. L'acció és el moment en què els somnis, els projectes, les esperances es converteixen en realitat.

El model educatiu que l'autor ens ofereix desmunta part del sistema invisible que frena la llibertat, però la llibertat l'hem d'aprendre i la formació és la clau que ens pot fer vèncer el repte. Una persona responsable és aquella que sap adequar la seva llibertat als seus deures.

Les investigacions ens indiquen que haver descuidat la formació de la consciència moral dels joves, haver prescindit del concepte del deure en els nostres sistemes educatius, ens ha portat a tenir greus problemes de comportament. És possible que l'educació tan permissiva que hem aplicat, caracteritzada per l'eliminació del concepte del deure, sigui una de les arrels de la violència de la nostra societat.

La formació basada en aquests conceptes és possiblement la clau de volta que caldria aplicar per recuperar els valors que han de fer que les persones madures i responsables obtinguin l'autoritat moral necessària per ser models en cadascun dels àmbits que desenvolupin professionalment en la seva vida.

Acaba el llibre amb un petit conte que explica l'experiència d'un noi que finalment va aprendre que la disciplina d'anar a escola, i de la convivència amb la família, era molt millor que la llibertat individual total, on ningú tenia cap deure vers ningú i regnava la llibertat absoluta. És un conte molt il·lustratiu del que ens vol transmetre l'autor en el llibre.